

**Małgorzata Szwejkowska, Beata
Kędzierska**

**Dochodzenie roszczeń z
wykorzystaniem systemu
teleinformatycznego w świetle
nowelizacji kodeksu postępowania
cywilnego**

Ekonomiczne Problemy Usług nr 57, 699-706

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

MAŁGORZATA SZWEJKOWSKA, BEATA KĘDZIERSKA

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

m.m.szwejkowska@wp.pl, beatakedzierska_pl@wp.pl

**DOCHODZENIE ROSZCZEŃ Z WYKORZYSTANIEM SYSTEMU
TELEINFORMATYCZNEGO W ŚWIELE NOWELIZACJI KODEKSU
POSTĘPOWANIA CYWILNEGO**

Wprowadzenie

W bieżącym roku po raz pierwszy w historii polskiego wymiaru sprawiedliwości wprowadzono możliwość dochodzenia roszczeń cywilnoprawnych za pośrednictwem rozwiązań teleinformatycznych. Pozwoliła na to nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego¹ polegająca na dodaniu m.in. działu VIII pt. Postępowania elektroniczne, która stała się obowiązującym prawem od dnia 1 stycznia 2010 r. Analizowana zmiana została przeprowadzona w oparciu o doświadczenia innych państw, w których uprzednio dopuszczono możliwość zgłaszania roszczeń w postaci elektronicznej z jednoczesnym uproszczeniem trybu wnoszenia i rozpoznawania roszczeń. Tego rodzaju rozwiązanie zostało przewidziane chociażby w prawodawstwie Anglii i Walii,² gdzie począwszy od 2001 r. sąd właściwy dla hrabstwa Northampton (*Northampton County Court*) rozpoznaje sprawy o roszczenia dotyczące określonej kwoty pieniężnej (do 100.000 funtów i wyrażone w funtach – tzw. system *Money Claim*)³.

¹ Ustawa zmieniająca k.p.c. z dnia 9 stycznia 2009 r. opubl. Dz.U. nr 26, poz. 156.

² Cz. 7 Kodeksu postępowania cywilnego obowiązującego w Anglii i Walii (*Civil Procedure Rules*).

³ W 2007 r. liczba rozpoznanych spraw wyniosła 152.000 i w dalszym ciągu wzrasta, www.hmcourts-servive.gov.uk/cms/mcol.html

Novum, wprowadzone przez wskazane powyżej przepisy zmieniające kodeks postępowania cywilnego, odzwierciedla wskaźnik wykorzystania technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych – 95% przedsiębiorstw korzysta z komputerów, w tym 93% tychże ma dostęp do Internetu; w przypadku gospodarstw domowych odsetek ten wynosi ok. 48%⁴.

Przedmiotowa nowelizacja łączy się ponadto z ogólną tendencją do przyspieszenia toku postępowań w sprawach cywilnych, charakteryzujących się znaczną przewlekłością. W tym miejscu podkreślenia wymaga, iż liczba spraw cywilnych (także o charakterze gospodarczym) rozpoznawanych corocznie przez sądy w Polsce przekracza 5 mln⁵. Postępowanie w systemie teleinformatycznym generuje także niższe koszty, bowiem ustawodawca przewidział niższe stawki opłat sądowych w przypadku spraw rozpoznawanych w tym systemie.

1. Funkcja i charakterystyka postępowania upominawczego oraz elektronicznego postępowania upominawczego

Środkiem do przyspieszenia rozpoznawania spraw cywilnych dotyczących roszczeń wyrażonych w konkretnej kwocie pieniężnej jest m.in. postępowanie upominawcze, w ramach którego dochodzący roszczenia może uzyskać nakaz zapłaty wydany przeciwko pozwanemu. Prawomocny nakaz zapłaty wydany w postępowaniu upominawczym przez sąd⁶ i zaopatrzony w klauzulę wykonalności stanowi tytuł wykonawczy, na podstawie którego wierzyciel może żądać wszczęcia postępowania egzekucyjnego skierowanego wobec dłużnika. Nakaz zapłaty nie może zostać wydany w tym trybie, jeżeli roszczenie jest oczywiście bezzasadne lub budzi wątpliwości, a także gdy zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego lub gdy nie jest znane miejsce pobytu pozwanego, albo gdy doręczenie mu nakazu nie może nastąpić w Polsce – art. 499 k.p.c. Jeżeli na podstawie pozwu i załączonych doń dowodów sąd nabierze wątpliwości odnośnie do zasadności wydania nakazu zapłaty, przewodniczący skieruje sprawę do rozpoznania na rozprawie w trybie zwykłym, w przeciwnym wypadku zostanie wydany nakaz zapłaty.

⁴ *Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych w 2008 r.*, raport GUS, Warszawa 2008 r.

⁵ Dotyczy zarówno spraw cywilnych rozpoznawanych w postępowaniu procesowym, jak też nieprocesowym, z wyłączeniem spraw rodzinnych oraz spraw z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych; np. w 2007 r. liczba wniesionych spraw cywilnych wyniosła 5 040 201, zaś w 2007 r. wzrosła do 5 608 180 – dane udostępniane przez Wydział Statystyki Ministerstwa Sprawiedliwości, tab. I Ewidencja spraw według działów prawa w sądach powszechnych w 2006 i 2007 r., www.ms.gov.pl

⁶ W zależności od wysokości zgłoszonego roszczenia może to być sąd rejonowy lub sąd okręgowy.

Elektroniczne postępowanie upominawcze, jako odmiana postępowania upominawczego skrótkowo zarysowanego powyżej, cechuje kilka zasadniczych różnic. *De lege lata* możliwość wnoszenia pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym została zasadniczo ograniczona do roszczeń o charakterze pieniężnym, tj. przypadków, gdy przedmiotem żądania jest wyłącznie określona kwota pieniężna⁷ (art. 498 § 1 k.p.c. w zw. z art. 505²⁸k.p.c.). Roszczenia te są rozpoznawane bez względu na wartość przedmiotu sporu w jednym miejscu przez tzw. e-sąd, którym jest Sąd Rejonowy w Lublinie, XVI Wydział Cywilny⁸. W postępowaniu tym nie znajdują zastosowania przepisy dotyczące postępowań odrębnych, np. dotyczących spraw gospodarczych, co oznacza, iż w tym trybie nie zadziała chociażby mechanizm prekluzji dowodowej. Czynności procesowe w postępowaniu upominawczym podejmowane są przez sąd bądź też przez referendarza sądowego. Co istotne jednak, nie tworzy się w analizowanym wypadku tzw. akt papierowych, lecz dokumenty wytworzone w toku postępowania przez sąd bądź referendarza mają postać danych teleinformatycznych opatrywanych bezpiecznym podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym⁹ – art. 505³⁰ § 2 k.p.c. Oznacza to możliwość dokonania przez stronę czy też jej pełnomocnika wglądu do akt sądowych za pomocą systemu teleinformatycznego. Archiwizacja akt sądowych spraw rozpatrzonych w tym trybie następuje poprzez przechowywanie danych elektronicznych.

Postępowanie upominawcze w postaci elektronicznej ma charakter dobrowolny, stanowi wybór powoda, skorzystanie jednak z tej ścieżki wyłącza w razie niepowodzenia możliwość skorzystania z tradycyjnego postępowania upominawczego. Nieuzyskanie nakazu zapłaty w tym trybie oznacza bowiem, że sprawa kierowana jest do rozpoznania w trybie zwykłym.

Kwestie techniczne dotyczące sposobu komunikacji w systemie teleinformatycznym pomiędzy stronami i sądem reguluje m.in. rozporządzenie ministra sprawiedliwości z dnia 28 grudnia 2009 r. w sprawie trybu zakładania konta oraz sposobu posługiwania się podpisem elektronicznym w elektronicznym postępowaniu upominawczym¹⁰. W celu założenia konta (stanowiącego zbiór danych użytkownika) należy dokonać rejestracji na stronie teleinformatycznej e-sądu, polegającej na podaniu imienia (imion) i nazwiska, numeru PESEL, numeru dokumentu tożsamości, a także miejsca urodzenia, adresu poczty elektronicznej, adresu do korespondencji. Należy przy tym wskazać nazwę użytkownika i hasło, po czym następuje automatyczna weryfikacja w ciągu 2 dni roboczych imion, nazwiska oraz numeru

⁷ W przypadku innego rodzaju roszczeń postępowanie upominawcze jest możliwe, gdy przepis szczególnie wyraźnie dopuszcza taką ewentualność.

⁸ www.e-sad.gov.pl

⁹ Dz.U. nr 130, poz. 1450.

¹⁰ Dz.U. nr 226, poz. 1830.

PESEL w zbiorze PESEL - § 3 ust. 1 rozporządzenia. Dalsze wymagania przewidziane zostały dla zawodowych pełnomocników stron, będących radcami prawnymi, adwokatami, radcami prawnymi Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa oraz rzecznikami patentowymi.

Przedmiotowe postępowanie inicjuje pozew wniesiony przez zgłaszającego żądanie (tj. powoda) w postaci dokumentu teleinformatycznego opatrzonego podpisem elektronicznym, przy czym wymóg opatrzenia pism podpisem elektronicznym dotyczy także innych niż pozew pism procesowych – art. 126 § 5 k.p.c. Dalsze pisma procesowe powoda niewniesione drogą elektroniczną nie wywołują skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu. Wniesienie pozwu za pomocą systemu teleinformatycznego determinuje tym samym sposób składania pism procesowych przez powoda, a zatem wyklucza możliwość wnoszenia pism w innej niż teleinformatyczna postaci – art. 505³¹ § 1 k.p.c. W przypadku naruszenia tego obowiązku przez powoda i złożenia pisma w formie dokumentu pisemnego, sąd lub referendarz właściwy w sprawie nie nada pismu dalszego biegu, co może się łączyć z niekorzystnymi skutkami dla powoda, włącznie z umorzeniem postępowania. Przeciwnik procesowy (tj. pozwany) może skorzystać ze ścieżki teleinformatycznej, przedstawiając swoje stanowisko w sprawie albo z tradycyjnej drogi wnoszenia pism, jednakże od momentu wniesienia przez pozwanego pierwszego w sprawie pisma w postaci elektronicznej stosuje się do niego reżim składania oświadczeń procesowych stosowany wobec powoda, a powrót na ścieżkę tradycyjną z tą chwilą nie jest już możliwy, o czym pozwany powinien być pouczony przy pierwszym doręczeniu w danej sprawie – art. 505³¹ § 2 – 4 k.p.c. Wniesienie pisma przez użytkownika następuje zasadniczo po dokonaniu uwierzytelnienia w systemie teleinformatycznym za pomocą nazwy i hasła, a następnie poprzez utworzenie pisma i uiszczenie opłaty sądowej, jeżeli opłata jest przewidziana za pomocą mechanizmu udostępnianego przez system teleinformatyczny – § 2 ust. 1 rozporządzenia ministra sprawiedliwości z dnia 28 grudnia 2009 r. w sprawie sposobu wnoszenia pism w elektronicznym postępowaniu upominawczym¹¹. Niezwłocznie po wniesieniu pisma w opisany powyżej sposób system teleinformatyczny wytwarza elektroniczne potwierdzenie wniesienia pisma i automatycznie umieszcza je w elektronicznych aktach sprawy – § 2 ust. 2 cytowanego aktu wykonawczego. Komunikacja w postaci elektronicznej nie ma charakteru jednostronnego, lecz dotyczy także kontaktu sądu, przewodniczącego albo referendarza ze stronami postępowania. W świetle dyspozycji art. 131¹ § 1 – 2 k.p.c. w elektronicznym postępowaniu upominawczym powodowi dokonuje się doręczeń za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego elektroniczne postępowanie upominawcze (doręczenie elektroniczne), a pozwanemu w przypadku, gdy wniesie pismo drogą elektroniczną.

¹¹ Dz.U. nr 226, poz. 1832.

Należy podkreślić, iż w postępowaniu elektronicznym strona nie jest zobowiązana do przedkładania załączników do pism procesowych, które wymagane są w przypadku wyboru innej ścieżki postępowania. I tak zgodnie z treścią art. 126 § 3¹ k.p.c. pełnomocnik strony nie przedkłada pełnomocnictwa. Jak już zaznaczono powyżej, przepisy wykonawcze regulują sposób weryfikacji uprawnień zawodowych pełnomocników stron, zaś pisma pochodzące od tych osób, po dokonanej weryfikacji, powinny być opatrzone tzw. bezpiecznym podpisem elektronicznym.

Na podstawie zaś dyspozycji art. 505³² § 1 k.p.c., zgłaszający żądanie (powód) powinien w pozwie składanym w drodze elektronicznej wskazać dowody na poparcie swoich twierdzeń, dowodów tych jednak nie dołącza się do pozwu. Tym samym e-sąd nie prowadzi postępowania dowodowego, nie rozstrzyga zatem o zasadności powództwa, lecz tylko dokonuje oszacowania prawdopodobieństwa zasadności dochodzonego przez powoda roszczenia.

W opisanej drodze strona może składać oznaczone środki zaskarżenia, tj. pozwany od nakazu wydanego w elektronicznym postępowaniu upominawczym może wnieść sprzeciw, zaś obie strony w trybie elektronicznym mogą wnieść zażalenie – art. 397¹ § 2 k.p.c. W odniesieniu do sprzeciwu należy podkreślić, iż nie wymaga on uzasadnienia i przedstawienia dowodów, jednak w sprzeciwie pozwany powinien przedstawić zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdnieniem się w spór co do istoty sprawy – art. 505³⁵ k.p.c. W razie prawidłowego wniesienia sprzeciwu nakaz zapłaty traci moc w całości, a sąd przekazuje sprawę do sądu według właściwości ogólnej, który rozpoznaje ją w trybie zwykłym – art. 505³⁶ § 1 k.p.c.

2. Egzekucja na podstawie elektronicznego tytułu wykonawczego

Nakaz zapłaty wydany w elektronicznym postępowaniu upominawczym opatrzony w klauzulę wykonalności stanowi podstawę do zgłoszenia żądania w przedmiocie wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Klauzula wykonalności ma postać postanowienia opatrzonego tzw. bezpiecznym podpisem elektronicznym i dołączana jest do prawomocnego nakazu zapłaty wydanego w systemie teleinformatycznym – § 3 ust. 1 rozporządzenia ministra sprawiedliwości z dnia 28 grudnia 2009 r. w sprawie czynności sądu związanych z nadawaniem klauzuli wykonalności orzeczeniu sądowemu wydanemu w elektronicznym postępowaniu upominawczym¹². Po nadaniu klauzuli wykonalności elektroniczny tytuł wykonawczy przekazuje się do repozytorium, czyniąc o tym wzmiankę w aktach sprawy – §4 cytowanego rozporządzenia. Elektroniczne tytuły wykonawcze przechowywane w repozytorium udostępniane są m.in. stronom postępowania i komornikom sądowym,

¹² Dz.U. nr 226, poz. 1833.

jednocześnie z umożliwieniem uzyskania wydruku weryfikacyjnego – §5 przedmiotowego rozporządzenia.

Wniosek o wszczęcie egzekucji może być złożony do komornika także za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego elektroniczne postępowanie upominawcze. W sytuacji gdy wniosek o wszczęcie egzekucji na podstawie elektronicznego tytułu wykonawczego nie został złożony za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, komornik jest zobowiązany do zweryfikowania treści przedstawionego mu dokumentu uzyskanego z systemu teleinformatycznego (porównania go z treścią dokumentu przechowywanego w repozytorium) oraz zaznaczenia w tym systemie faktu prowadzenia egzekucji na podstawie tego tytułu – § 6 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia ministra sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2009 r. w sprawie szczegółowych czynności Krajowej Rady Komorniczej oraz szczegółowych czynności komornika związanych z egzekucją prowadzoną na podstawie elektronicznego tytułu wykonawczego¹³.

Podsumowanie

Powszechnie podnosi się, iż tworzenie społeczeństwa informatycznego jest jednym z zasadniczych kierunków polskich przemian systemowych, co oznacza umiejętność obywateli posługiwania się nowoczesnymi technikami teleinformatycznymi i multimedialnymi¹⁴. Internet odpowiada współczesnemu trybowi życia, wymuszającego oszczędność czasu, ekonomia z kolei wymaga szybkości działania, a w związku z tym oszczędności środków, co ma szczególne znaczenie w dziedzinie biznesu¹⁵.

Elektroniczne postępowanie upominawcze stanowi bez wątpienia część procesu rozwoju społeczeństwa informacyjnego, w szczególności ma służyć przedsiębiorcom, zwłaszcza tym, którzy mają wielu dłużników, a ich wierzytelności są rozdrobnione. Stanowi oszczędność czasu i środków finansowych, a poprzez wprowadzenie precyzyjnych wymogów formalnych umożliwia stronom uniknięcie wielu pułapek natury proceduralnej. Elektroniczne postępowanie upominawcze, z uwagi na oferowaną szybką możliwość uzyskania tytułu wykonawczego przechowywanego w systemie teleinformatycznym, powinno skłonić wielu przedsiębiorców do zapoznania się z jego regułami i w konsekwencji stanowić doskonałą bazę szkole-

¹³ Dz.U. nr 224, poz. 1805.

¹⁴ A. Tuziak, *Idea społeczeństwa informacyjnego w strategii rozwoju lokalnego. Przykład województwa podkarpackiego* w: M. Sokołowski (red.), *Oblicza Internetu. Internet a globalne społeczeństwo informacyjne*, Elbląg 2005 r., s. 96-97.

¹⁵ J. Świątowiec-Szczepeńska, *Wpływ technologii e-business na rozwój aliansów strategicznych* w: A. Stabryła (red.), *Zarządzanie rozwojem organizacji w społeczeństwie informacyjnym*, t. 2, Studia i Prace Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2008, s. 506.

niową do podejmowania przez nich kontaktów w systemie teleinformatycznym z organami i instytucjami życia publicznego. Wprowadzenie elektronicznego postępowania upominawczego stanowi pierwszy krok w kierunku szerokiego dostępu do e-sądów i stanowi środek do przywrócenia równowagi w zakresie sposobu komunikowania się w Internecie. Dotychczas bycie członkiem społeczności korzystającej z sieci oznaczało wyłącznie możliwość komunikowania się z osobami i podmiotami spoza szeroko rozumianego kręgu wymiaru sprawiedliwości.

Literatura

1. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 grudnia 2009 r. w sprawie czynności sądu związanych z nadawaniem klauzuli wykonalności orzeczeniu sądowemu wydanemu w elektronicznym postępowaniu upominawczym, Dz.U. nr 226, poz. 1833.
2. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 grudnia 2009 r. w sprawie sposobu wnoszenia pism w elektronicznym postępowaniu upominawczym, Dz.U. nr 226, poz. 1832.
3. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2009 r. w sprawie szczegółowych czynności Krajowej Rady Komorniczej oraz szczegółowych czynności komornika związanych z egzekucją prowadzoną na podstawie elektronicznego tytułu wykonawczego, Dz.U. nr 224, poz. 1805.
4. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 grudnia 2009 r. w sprawie trybu zakładania konta oraz sposobu posługiwania się podpisem elektronicznym w elektronicznym postępowaniu upominawczym Dz.U. nr 226, poz. 1830.
5. Światowiec-Szczeptańska J., *Wpływ technologii e-business na rozwój aliansów strategicznych* w: A. Stabryła (red.), *Zarządzanie rozwojem organizacji w społeczeństwie informacyjnym*, t. 2, Studia i Prace Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2008.
6. Tuziak A., *Idea społeczeństwa informacyjnego w strategii rozwoju lokalnego. Przykład województwa podkarpackiego*, w: M. Sokołowski (red.), *Oblicza Internetu. Internet a globalne społeczeństwo informacyjne* Elbląg 2005 r.
7. www.e-sad.gov.pl
8. www.hmcourts-servive.gov.uk/cms/mcol.html
9. www.ms.gov.pl
10. *Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych w 2008 r.*, raport GUS, Warszawa 2008.

RULES FOR CLAIMS ON LINE IN CODE OF CIVIL PROCEDURE**Summary**

The paper examines the recent amendment to the regulations of the Code of Civil Procedure which sets new standards both in the private and public sectors. Chapter VIII – Electronic Claims Procedure, added by the amendment, allows plaintiffs to make a claim and pay court fees (when one is obliged to) online. It has to be emphasized that the plaintiff has the option to use the electronic way of filing a claim at his discretion. If he does, that means the court (the so-called e-court in Lublin, the only court in Poland of factual jurisdiction for dealing with that kind of claims) will deal with electronic documents created by the party. If the defendant also chooses that way of participation in the procedure, the court will proceed only with electronically generated documents and paper files will not be created. The final point of the procedure is obtaining by the plaintiff a court's order, which is available online, not only to the parties and the court, but for instance to court collectors. This is an effective and significant change to the procedure, which allows entrepreneurs on particular, to save costs and recover their liabilities in the easiest way ever.

Translated by Małgorzata Szwejkowska